

УДК 342.84(477) – 047.32

М. Г. Коваленко, кандидат юридичних наук, молодший науковий співробітник Сектор конституційного та адміністративного права НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України
ORCID ID: 0009-0009-6788-342X

РОЛЬ ІНСТИТУТУ РЕЄСТРАЦІЇ ВИБОРЦІВ У МЕХАНІЗМІ НАРОДОВЛАДДЯ В УКРАЇНІ

***Анотація.** Стаття присвячена визначенню соціальної сутності та ролі інституту реєстрації виборців в механізмі здійснення народовладдя. Встановлено, що реалізованість принципу народовладдя перебуває у безпосередньому зв'язку зі ступенем ствердження, забезпечення і гарантованості виборчих прав громадян та прямо пропорційна йому. Встановлення персонального складу виборчого корпусу у його кількісному та якісному аспектах шляхом реєстрації виборців виступає необхідною умовою як реалізації суб'єктивного виборчого права громадян, так і безпосереднього волевиявлення народу. У даному контексті реєстрація виборців досліджується як інституційний елемент політико-правового механізму легітимації виборів як форми безпосереднього народовладдя.*

***Ключові слова:** реєстрація виборців, Державний реєстр виборців, виборче право, народовладдя.*

Постановка проблеми. Невід'ємним елементом демократичного механізму забезпечення та здійснення народовладдя в су-

282

часній державі виступає державне гарантування суб'єктивного виборчого права громадян, проблематика якого протягом усіх років незалежності України перебуває у колі пильної уваги і законодавця, і конституційно-правової науки. Забезпечення державою організаційно-правових умов реалізації виборчого права зумовлює формування інституту реєстрації виборців, сутність та механізм якого відбивають конкретно-історичні політико-правові чинники суспільного та державного розвитку. Останнім часом дана проблематика вийшла на якісно новий рівень. Системне оновлення виборчого законодавства, демократизація і модернізація виборчих процедур актуалізують розробку нових доктринальних підходів до розуміння соціальної сутності інституту реєстрації виборців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Представники вітчизняної юридичної науки традиційно проявляють значний інтерес до проблем виборчого права й виборчого процесу. Зокрема, слід назвати праці М. В. Афанасьєвої, О. С. Бакумова, Ю. Г. Барабаша, Т. М. Заворотченко, П. М. Любченка, О. В. Марцеляка, А. Й. Магери, М. І. Марчука, В. Ф. Погорілка, М. М. Рябця, В. О. Серьогіна, С. Г. Серьогіної, М. І. Ставнійчук, О. М. Стаднік, Т. В. Стешенко, А. А. Стрижака, Ю. М. Тодики, О. Ю. Тодики, В. Л. Федоренка, В. М. Шаповала, О. П. Шумляк, І. С. Щebetун, В. Д. Яворського та інших. Втім спеціальних наукових розробок соціальної сутності та функціонального призначення інституту реєстрації виборців в механізмі народовладдя в Україні не проводиться.

Метою статті є визначення соціальної сутності та ролі інституту реєстрації виборців в механізмі здійснення народовладдя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний євроінтеграційний вектор державно-правового розвитку України ґрунтується на сприйнятті спільних цінностей, на яких побудований Європейський Союз, – демократії, поваги до прав людини і основоположних свобод та верховенства права. Ці базові принципи, покладені в основу європейського конституційного доробку, дозволяють наочно увиразнити трихотомію «людина – народ – держава». Відповідно до Загальної декларації про демократію 1997 року, «режим влади повинен засто-

совуватися відповідно до умов, що відображають різноманітність досвіду та культурних особливостей», але при цьому «не відступаючи від міжнародно визнаних принципів, норм та стандартів», і за будь-яких обставин «демократія заснована на верховенстві права та здійсненні прав людини. У демократичній державі ніхто не перебуває над законом і всі рівні перед законом» [2].

На сьогодні вказана тріада принципів, їх взаємна детермінація загальноновизнані як на науково-теоретичному рівні [4, с. 159–174; 15, с. 73–82; 10, с. 72–79; 19, с. 216], так і на рівні вітчизняного конституційно-правового регулювання (ст. 1, 3, 5, 8 Основного Закону) [8]. Досвід же новітнього державного будівництва підтвердив, що народ – це основний суб'єкт формування та здійснення державної влади. Адже реалізуючи свої владні функції, саме він визначає і вдосконалює конституційний лад держави, через вибори делегує реалізацію владних повноважень представницьким органам влади та здійснює владу через різні форми безпосередньої демократії [7, с. 7].

Відтак, можна стверджувати: права людини у всіх їх вимірах визнаються вищою соціальною цінністю. Для найбільш повного їх втілення народ оформлюється у державу, яка є його публічно-владною організацією. Як засновник такої правової форми, народ наділяє її владною функцією для самовпорядкування й суспільної інтеграції. Водночас, цей статус засновника передбачає, що народ утримує за собою як керівництво, так контроль за її функціонуванням. Народ є сувереном, а держава – механізмом реалізації народного суверенітету [19, с. 181].

Як зазначає Конституційний Суд України у своєму Рішенні від 5 жовтня 2005 року № 6-рп/2005 [13] «положення «носієм суверенітету... є народ» закріплює принцип народного суверенітету, згідно з яким влада Українського народу є первинною, єдиною і невідчужуваною, тобто органи державної влади та органи місцевого самоврядування здійснюють владу в Україні, що походить від народу». Отже, представницька влада генетично походить від влади народу і отримує свою уповноваженість та легітимацію через таку безпосередню форму демократії, як вибори. Відповідно ж до статті 69 Конституції України власне

народне волевиявлення можливе лише через форми безпосередньої демократії.

Аналіз Конституції України, та правових позицій Конституційного Суду України дозволяє визначити види конституційно-правових відносин, які імперативно передбачають виявлення волі народу.

По-перше, це – правові відносини, що пов'язані зі здійсненням установчої влади народу (право на самовизначення).

Право народів на самовизначення, закріплене у частині першій статті 1 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [11] та у Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права, прийнятих Генеральною Асамблеєю ООН 12 грудня 1966 року, належить до третього покоління загальноновизнаних прав людини – колективних. В силу нього «народи завжди мають право в умовах повної свободи визначати, коли і як вони забажають, свій внутрішній та зовнішній політичний статус» [6]. Із зовнішнього боку народ вправі вільно визначатися у створенні та відмові від власної державності. У цьому контексті є показовим положення частини другої ст. 5 Закону України «Про всеукраїнський та місцевий референдум», який діяв на момент проголошення незалежності України та під час всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року: «виключно всеукраїнським референдумом вирішується питання про реалізацію права народу України на самовизначення та входження України до державних федеративних і конфедеративних утворень або вихід з них» [16].

Внутрішня сторона права народу на самовизначення, з огляду на іманентну належність індивідуальних та колективних прав людині, полягає, як нами зазначалося вище, в конституюванні народом такої держави, яка є найбільш оптимальною для його існування та вільного розвитку. Подібний підхід є найбільш поширеним у сучасній конституційно-правовій доктрині. Він ґрунтується на положеннях ст. 5 Конституції України, на правових позиціях Конституційного Суду України, що за юридичною природою Конституція України є актом установчої влади, яка, у свою чергу, є виключним правом народу, та первинною до так званих встановлених влад (законодавчої, виконавчої, судової)

[14]. Крім того, це буквально констатується у ст. 15, 16 Закону України «Про всеукраїнський референдум», що «шляхом всеукраїнського референдуму за народною ініціативою Український народ як носій суверенітету і єдине джерело влади в Україні може реалізувати своє виключне право визначати і змінювати конституційний лад в Україні шляхом прийняття Конституції України (установчу владу)...», а сам такий референдум виступає формою реалізації права народу.

По-друге, це – правові відносини, що пов’язані із формуванням народом виборних органів публічної влади.

Як зазначається в науковій літературі, якщо вся система представницьких органів або загальнодержавний верховний орган влади представляють народ, то фактичною підставою утворення цих органів повинна бути воля народу. ...Але для того, щоби ця воля, яка виходить не від одного, а багатьох виборців..., була виражена ззовні, необхідним є певний спосіб волевиявлення. Цей спосіб повинен забезпечити можливість виразити волю всім, кого представляють, забезпечити повну свободу і об’єктивність волевиявлення і проводитися у певних, закріплених нормах права організаційних формах. Таким вимогам відповідають вибори – історично мінливий спосіб формування представницьких органів. Або як зауважує О. Г. Мурашин, сам акт виборів за своєю суттю є концентрованим проявом реальної волі народу. Цим актом волевиявлення народу здійснюється конституювання та відтворення як органів державної влади, так і органів місцевого самоврядування, надаються владні повноваження обраним представникам у межах їх компетенції, встановлюється зміст владного мандату [12, с. 180–185]. Відповідно до позиції Конституційний Суду України результати народного волевиявлення, отримані через вибори, є обов’язковими.

Утім наведені доктринальні позиції народного суверенітету були б позбавлені сенсу, якби ми не дослідили самого носія суверенітету – народ, оскільки є цілком зрозумілим, що «функціональна роль терміну «влада» визначається як допоміжний понятійний формоутворюючий елемент відносно народу – «влада кого?» (заради кого?) – «народу» (заради народу)».

Категорія «народ» на сьогоднішній день не має універсального та однозначного доктринального трактування. Причина полягає в тому, що народ... існує у різних вимірах (підсистемах) соціального буття, а відтак неоднаково матеріалізує себе в політичній, культурній, духовній та інших площинах [19, с. 40].

Така змістовна поліаспектність категорії «народ» дозволяє віднести його до особливого правового феномену, який пропонується назвати «метаправовим суб'єктом». Як такий, він, по-перше, не є безпосереднім учасником правових відносин, свої інтереси здійснює через інших (правових) осіб; по-друге, це не установа, організація, а, перш за все, духовно-правова спільність людей, що принципово відрізняє його від будь-яких суб'єктів права; по-третє, він, як метаправовий суб'єкт, – продукт правової комунікації, результат взаємодії людей, що виражається в досягнутій єдності правової свідомості; по-четверте, він виконує системоутворюючу функцію в сучасних правових системах, виступаючи підставою їх цілісності, формуючи їх єдине «правове поле»; по-п'яте, він в сучасних демократіях виконує особливу політико-ідеологічну функцію, йому приписуються якості носія суверенітету, джерела влади і т.і. Зауваження, що народ не є безпосереднім учасником правових відносин, а свої інтереси здійснює через інших (правових) осіб, не суперечить факту існування конституційно-правових відносин, що імперативно передбачають виявлення волі народу. В такі правовідносини вступають громадяни держави.

Вказаний підхід в межах науки конституційного права є загальноновизнаним та закріпленим у преамбулі Конституції України у вигляді формули «Український народ – громадяни України всіх національностей». Ознака громадянства є очевидною з огляду на конституцію як суспільний договір (установчий документ, який в багатьох державах світу починається з конструкції «Ми, народ...») про заснування держави, так і саму природу громадянства як політико-правового зв'язку між особою і державою, що виражається у взаємних правах і обов'язках.

Громадянство, як вихідний критерій належності до народу, виникає в західній традиції під час буржуазних революцій [19, с. 43], і розвивається подібно до еволюції ідеї права

у світовій історії: історичний розвиток свободи і права в людських відносинах є прогресом рівності людей в якості формально вільних особистостей. Через механізм права – формальної (правової) рівності – первинно невільна маса людей поступово в ході історичного розвитку перетворюється на вільних індивідів. Через ствердження принципу народно-го суверенітету в політичній практиці, а разом із тим, поширення виборчої дієздатності на більшу частину громадян шляхом скасування майнових, податкових, станових, статевих освітніх та інших цензів [18, с. 35–40] ідея громадянства отримала свій сучасний зміст: кожна особа має право на громадянство, і кожен громадянин має свій комплекс прав як член народного співтовариства.

Отже, реалізованість принципу народовладдя прямо пропорційна ступеню ствердження, гарантованості політичних прав громадянина, і в першу чергу – права на участь в державному управлінні. Як зазначається у Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1121 (1997) «Про інструменти участі громадян у представницькій демократії», справді жива демократія залежить від активного внеску всіх громадян. Їхня участь у політичному житті є вирішальним чинником для безперешкодного функціонування демократичних інститутів [1].

Стаття 38 Конституції України закріплює право громадян на участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. В. Я. Тацій у Науково-практичному коментарі до цієї статті Основного Закону вказує, що право брати участь в управлінні державними справами за своєю природою є не тільки одним із найважливіших суб'єктивних політичних прав громадян, а й основоположним принципом взаємовідносин між державою та громадянином. Воно є комплексним і об'єднує майже всі інші політичні права і свободи громадян: право вільно обирати і бути обраними, брати участь у всеукраїнському та місцевих референдумах, рівне право доступу до державної служби – це правомочності політичного характеру, що розкривають зміст загально-го права громадян на участь в управлінні [9].

Як бачимо із змісту коментованої статті, до права громадянина на участь в управлінні державними справами іманентно входить суб'єктивне (або загальне виборче право, що полягає в праві брати участь у виборах та має комплексний характер, об'єднуючи у собі право обирати (активне виборче право) та право бути обраним (пасивне виборче право).

Через наявність та здійснення активного виборчого права громадянина реалізується народне волевиявлення. Як зазначає В. М. Шаповал: «...за часів Великої французької революції була сформульована теза, за якою право голосу на виборах є правом людини, котре не має октройованого характеру і лише констатується державою. Тим самим за правом голосу визнавалась якість природного права і по суті заперечувалася можливість встановлення цензів для активного виборчого права. Проте тоді ж у державній практиці знайшов відображення підхід, згідно з яким право голосу на виборах належить громадянину в контексті його взаємозв'язків з державою. Згодом право голосу і загалом виборче право почали класифікувати як політичне право, а самих виборців характеризувати як «політичних громадян» (фр. *citoyenpolitique*). Сукупно голоси (вотуми) «політичних громадян» на виборах вважалися своєрідним еквівалентом волі народу, відповідне вираження якої засвідчувало його суверенітет» [17, р. 20].

Відповідно до статті 70 Конституції України право голосу на виборах і референдумах мають громадяни України, які досягли на день їх проведення вісімнадцяти років та яких не визнано судом недієздатними. Норми Виборчого кодексу України [3] визначають осіб, що мають право голосу, як виборців.

Як зазначає О. П. Шумляк, згідно зі статтями 3 та 71 Конституції, які гарантують право кожного громадянина на вільне волевиявлення та визнають забезпечення прав і свобод людини основним обов'язком держави, саме держава повинна створити належні передумови для реалізації виборцями права голосу [20, с. 26]. І ключовою такою передумовою виступає встановлення персонального складу виборчого корпусу – як з огляду на забезпечення відповідного суб'єктивного виборчого права громадянина, так і з огляду на необхідність кількісного визначення

числа виборців, оскільки, з точки зору демократичної теорії, волевиявлення народу – це владний акт реалізації суверенітету народу, заснований на сумі волевиявлень виборців.

Таким інструментом виступає державна реєстрація виборців. У даному контексті вона може бути охарактеризована у якості інституційного елементу політико-правового механізму легітимації виборів як форми безпосереднього здійснення влади народу. Враховуючи, що у більшості країн світу (і Україна тут не виключення) без реєстраційного запису посадовою особою в спеціальному списку жодний правомочний громадянин проголосувати не може, саме від цього, як здавалося б, «суто технічного процесу» [5, с. 89], власне і залежить, яке коло виборців буде реалізовувати те, що в результаті визначається як «народне волевиявлення», як безпосереднє здійснення влади народу. При цьому йдеться не тільки про кількісні, але й якісні показники виборчого корпусу, які на етапі реєстрації виборців можуть визначатися державою через застосування, наприклад, механізмів квотування або факультативного вотуму.

Реєстрація виборців як інструмент реалізації активного виборчого права громадян – найбільш витратний (фізично і матеріально), а в деяких країнах – небезпечний для життя учасників компонент виборчої процедури. Це не тільки складна, спірна, але найчастіше – найменш успішна частина проведення виборів в тих країнах, де голосування тільки стають частиною суспільно-політичного життя. А процес реєстрації виборців детермінує організацію виборчої процедури в цілому.

В авторитарних режимах інститут реєстрації виборців може використовуватися для утискання опозиції, виключення її з політичного життя. З цією метою можуть встановлюватися такі умови реєстрації, що вимагають, наприклад, значних зусиль щодо збору необхідних документів, або може встановлюватися ускладнений порядок реєстрації за заявою громадян (відведення для цього незручного часу), що робить реєстрацію виборців проблематичною. В результаті виникає розрив між числом громадян, за якими конституція держави визнає право голосу, і відповідним числом виборців. Вочевидь, реєстрація виборців – це процес, де політичні інтереси та підготовка виборів перети-

наються. Досвід багатьох країн свідчить, що вибори потенційно можуть бути виграні або програні саме на етапі реєстрації виборців.

Облікова діяльність в рамках реєстрації виборців передбачає отримання, обробку, зберігання та актуалізацію відомостей, необхідних і достатніх для встановлення та юридично значущої ідентифікації особи у якості виборця. Вона не може бути зведена виключно до спеціальної форми статистичного обліку, хоча і передбачає планомірне збирання й опрацювання масових кількісних та якісних показників, встановлення чисельності виборців, оскільки найважливішим завданням цієї діяльності є ідентифікація особи, яка має право голосу.

Реєстрація має своєю метою державне, юридично значуще підтвердження електорального статусу громадянина, що надає необхідні підстави його реалізації, відіграючи роль юридичного факту. На відміну від практики окремих зарубіжних країн включення особи до державного реєстру виборців не засвідчується спеціальним юридичним документом (довідкою, сертифікатом, ідентифікаційним номером виборця тощо). Правозасвідчення реалізується через включення особи, яка має право голосу, до списку виборців для участі у конкретних виборах. З одного боку, це дозволяє врахувати особливості складу електорального корпусу по певним видам виборів, але з іншого – зумовлює не постійний, а періодичний характер правозасвідчення. Впровадження практики використання так званого «посвідчення виборця» дозволяє значно спростити порядок взаємодії особи з органами реєстрації, оскарження їх дій, бездіяльності або неправомірних рішень.

Реєстрація виборців пов'язана не тільки із забезпеченням реалізації активного виборчого права громадян, але й надає можливість використання відомостей для вирішення й інших задач легітимації виборчих процедур і виборів в цілому, та в силу цього відіграє важливу гарантуючу роль. Дані реєстрації використовуються для перевірки достовірності відомостей про певних суб'єктів виборчого процесу та інших осіб, що беруть в ньому участь. Визначення кількості виборчого корпусу та розуміння його якісних характеристик істотно впливає на формування

як системи виборчих комісій, так і їх персональний склад, а також територіальну організацію виборів, а в свою чергу, як зазначають дослідники, обсяг округу і, відповідно, кількість мандатів на округ впливають на ступінь пропорційності представництва значно сильніше, ніж виборча формула.

Висновки. Таким, чином, дослідження сутності реєстрації виборців у механізмі здійснення народовладдя та реалізації виборчих прав громадян надає можливості зробити наступні висновки.

Вивчення доктрини народовладдя дозволяє встановити дихотомічний зв'язок між народним волевиявленням та реалізацією виборчих прав громадян, які ґрунтуються на засадах загального та рівного виборчого права. Гарантування їх реалізації є конституційним обов'язком держави. У зв'язку із цим реєстрація виборців може бути охарактеризована у якості інституційного елементу політико-правового механізму легітимації виборів як форми безпосереднього здійснення влади народу.

Реєстрація виборців визнається самостійним загальнодержавним заходом та частиною організаційно-технологічної інфраструктури виборів. Інститут реєстрації виборців демонструє вирішальний вплив як на організацію виборчого процесу, так і на здійснення виборчих процедур в його межах. Організація виборчого процесу обумовлена кількісними та якісними показниками виборчого корпусу (а їх визначеність досягається саме через існування процедури реєстрації виборців), на підставі даних реєстру виборців складаються списки виборців, включення до яких є єдиною легальною підставою для реалізації громадянином належного йому активного виборчого права.

Список використаних джерел:

1. Instruments of citizen participation in representative democracy : Resolution Parliamentary Assembly 1121 (1997). URL: <https://pace.coe.int/en/files/16532/html>
2. Universal declaration on democracy. Declaration adopted without a vote by the Inter-Parliamentary Council at its 161st session. Cairo, 16 September 1997. URL: <http://archive.ipu.org/cnl-e/161-dem.htm>
3. Виборчий кодекс України : Закон України від 19.12.2019 р. № 396-IX. Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>

4. Головатий С. Тріада європейських цінностей – верховенство права, демократія, права людини – як основа українського конституційного ладу. *Право України*. 2011. № 5. С. 159–174.
5. Державний реєстр виборців України: перспективи інноваційного розвитку : навчально-методичний посібник / А. В. Карташов та ін. Київ : ЦПГ, 2015. 428 с.
6. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі від 01.08.1975. Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_055
7. Козак Ю.-М. Р., Завальний А. М. Народ як системоутворюючий суб'єкт легітимісних процесів державної влади. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Дніпропетровськ, 2017. № 4. С. 7–10.
8. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141.
9. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол. В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відпр. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін.; Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2011. 1128 с.
10. Крусян А., Мішина Н. Конституційний процес в Україні: втілення принципів європейського конституціоналізму. *Вісник Конституційного Суду України*. 2014. № 3. С. 72–79.
11. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966. Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/995_043
12. Мурашин О. Вибори як акти прямого народовладдя. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. Львів, 2000. Вип. 35. С. 180–185.
13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 60 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 103 Конституції України в контексті положень її статей 5, 156 та за конституційним зверненням громадян Галайчука Вадима Сергійовича, Подгорної Вікторії Валентинівни, Кислої Тетяни Володимирівни про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої, четвертої статті 5 Конституції України (справа про здійснення влади народом) від 05.10.2005 р. № 1–5/2005. *Офіційний вісник України*. 2005. № 41. Ст. 2605.
14. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційними поданнями Президента України про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої статті 5, статті 69, частини другої статті 72, статті 74, частини другої статті 94, частини першої статті 156 Конституції України (справа про прийняття Конституції та законів України на референдумі) від 16.04.2008 р. № 6-рп/2008. *Офіційний вісник України*. 2008. № 32. Ст. 1056.

15. Петришин О. В. Демократія як основа правової, соціальної держави. *Право України*. 2014. № 5. С. 73–82.
16. Про всеукраїнський та місцевий референдум : Закон України від 03.07.1991 р. № 1286-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 33. ст. 443.
17. Шаповал В. Вибори як форма безпосередньої демократії: питання історії, теорії і практики. *Reforma prawa wyborczego w Polsce i na Ukrainie / pod redakcja Petra Steciuka i Jerzego Buczkowskiego*. Przemysl, 2004. 345 s.
18. Шаповал В. Зарубіжний парламентаризм : монографія. Київ : Основи, 1993. 143 с.
19. Шипілов Л. М. Народовладдя як основа демократичної держави : монографія. Харків : Видавництво «ФІНН», 2009. 216 с.
20. Шумляк О. Правове регулювання діяльності органів Державного реєстру виборців. *Віче*. 2010. № 12. С. 26–29.

References :

1. Instruments of citizen participation in representative democracy : Resolution Parliamentary Assembly 1121 (1997). URL: <https://pace.coe.int/en/files/16532/html>
2. Universal declaration on democracy. Declaration adopted without a vote by the Inter-Parliamentary Council at its 161st session. Cairo, 16 September 1997. URL: <http://archive.ipu.org/cnl-e/161-dem.htm>
3. Vyborychi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 19.12.2019 r. № 396-IX. *Zakonodavstvo Ukrainy : baza danykh / Verkhov. Rada Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>
4. Holovaty S. (2011). Triada yevropeiskykh tsinnosti – verkhovenstvo prava, demokratiia, prava liudyny – yak osnova ukrainskoho konstytutsiinoho ladu. *Pravo Ukrainy..* № 5. S. 159–174.
5. Derzhavnyi reiestr vybortsiv Ukrainy: perspektyvy innovatsiinoho rozvytku : navchalno-metodychnyi posibnyk. A. V. Kartashov (Ed.).(2015). Kyiv : TsPHI.
6. Zakliuchnyi akt Narady z bezpeky ta spivrobotnytstva v Yevropi vid 01.08.1975. *Zakonodavstvo Ukrainy : baza danykh / Verkhov. Rada Ukrainy*. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_055
7. Kozak Yu.-M. R., Zavalnyi A. M. (2017). Narod yak systemoutvoriuiuchy sub'iekt lehitymatsiinykh protsesiv derzhavnoi vlady. *Aktualni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii*. Dnipropetrovsk. № 4. pp. 7–10.
8. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1996. № 30. art. 141.
9. Konstytutsiia Ukrainy. Naukovo-praktychnyi komentar. V. Ya. Tatsii (Ed.). (2011). O. V. Petryshyn (sekretar), Yu. H. Barabash ta in.; Nats. akad. prav. nauk Ukrainy. 2-he vyd., pererobl. i dopov. Kharkiv : Pravo.

10. Krusian A., Mishyna N. (2014). Konstytutsiyni protses v Ukraini: vtilennia pryntsyviv yevropeiskoho konstytutsionalizmu. *Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy*. № 3. pp. 72–79.
11. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava vid 16.12.1966. Zakonodavstvo Ukrainy : baza danykh / Verkhov. Rada Ukrainy. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/995_043
12. Murashyn O. (2000). Vybery yak akty priamoho narodovladdia. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya yurydychna*. Lviv, Issuer. 35. pp. 180–185.
13. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiynym podanniam 60 narodnykh deputativ Ukrainy pro ofitsiine tlumachennia polozhen chastyny pershoi statti 103 Konstytutsii Ukrainy v konteksti polozhen yii statei 5, 156 ta za konstytutsiynym zvernenniam hromadian Halaichuka Vadyma Serhiiovycha, Podhornoj Viktorii Valentynivny, Kysloi Tetiany Volodymyrivny pro ofitsiine tlumachennia polozhen chastyn drugoi, tretoi, chetvertoi statti 5 Konstytutsii Ukrainy (sprava pro zdiisnennia vlady narodom) vid 05.10.2005 r. № 1–5/2005. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 2005. № 41. art. 2605.
14. Rishennia Konstytutsiinoho sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiynym podanniam Prezydenta Ukrainy pro ofitsiine tlumachennia polozhen chastyn drugoi, tretoi statti 5, statti 69, chastyny drugoi statti 72, statti 74, chastyny drugoi statti 94, chastyny pershoi statti 156 Konstytutsii Ukrainy (sprava pro pryiniattia Konstytutsii ta zakoniv Ukrainy na referendumi) vid 16.04.2008 r. № 6-rp/2008. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 2008. № 32. art. 1056.
15. Petryshyn O. V. (2014). Demokratiiia yak osnova pravovoi, sotsialnoi derzhavy. *Pravo Ukrainy*. № 5. pp. 73–82.
16. Pro vseukrainskyi ta mistsevyi referendum : Zakon Ukrainy vid 03.07.1991 r. № 1286-XII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1991. № 33. art. 443.
17. Shapoval V. (2004). Vybery yak forma bezposerednoi demokratii: pytannia istorii, teorii i praktyky. *Reforma prava wyborczego w Polsce i na Ukraini*. Petra Steciuk i Jerzego Buczkowskiy (Eds.). Przemysl.
18. Shapoval V. (1993). Zarubizhnyi parlamentaryzm : monohrafiia. Kyiv : Osnovy.
19. Shypilov L. M. (2009). Narodovladdia yak osnova demokratychnoi derzhavy. Kharkiv : Vydavnytstvo «FINN».
20. Shumliak O. (2010). Pravove rehuliuвання diialnosti orhaniv Derzhavnoho reiestru vybortsiv. *Viche*. № 12. pp. 26–29.

M. H. Kovalenko

The role of the institute of voter registration in the democracy mechanism in Ukraine

Abstract. The present scholarly investigation is dedicated to delineating the social essence and role of the institution of voter registration within the mechanism

of the realization of popular sovereignty (democracy). It is ascertained that the practical implementation of the principle of democracy is intrinsically tied to, and directly proportional to, the degree of affirmation, assurance, and guarantee of citizens' electoral rights.

Identifying the composition of the electoral body, both quantitatively and qualitatively, through voter registration is an indispensable condition. It not only facilitates the realization of citizens' subjective electoral rights but also acts as a direct manifestation of the people's will. In this context, voter registration is explored as an institutional element within the politico-legal mechanism legitimizing elections as a form of direct popular sovereignty.

A rigorous exploration of the doctrine of democracy uncovers a dichotomous relationship between the expression of popular will and the realization of citizens' electoral rights. These rights are anchored in the principles of universal and equal suffrage. Guaranteeing their realization emerges as a constitutional duty of the state. Hence, voter registration can be characterized as an institutional element within the politico-legal apparatus that legitimizes elections as a direct exercise of people's power.

Voter registration is recognized as an autonomous national procedure and an integral part of the organizational and technological infrastructure of elections. The institution of voter registration exerts a pivotal influence both on the organization of the electoral process and on the execution of electoral procedures within its scope. The organization of the electoral process is determined by quantitative and qualitative indicators of the electoral body. Their specificities are achieved through the existence of the voter registration procedure. Based on the data from the voter registry, voter lists are compiled. Inclusion in these lists serves as the sole legitimate basis for a citizen to exercise their active electoral right.

Keywords: *Voter Registration, State Voter Register, Electoral Right, Democracy (Popular Sovereignty).*